Náučný chodník Markušovce – Matejovce nad Hornádom

Kraj:	Košický
Okres:	Spišská Nová Ves
Geomorfologická jednotka:	Hornádska kotlina
Geologická jednotka:	vnútrokarpatský paleogén
Chránené územia:	národná prírodná pamiatka Markušovské steny a prírodná pamiatka Markušovská transgresia paleogénu
Prístup:	bus Markušovce
Východisko:	Markušovce, centrum
Trasa:	Markušovce (kultúrne pamiatky) – národná prírodná pamiatka Markušovské steny – Markušovský skalný hríb – Matejovce nad Hornádom
Dĺžka, prevýšenie:	5 km, prevýšenie 75 m
Čas prechodu:	2 h
Počet zastávok:	2
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník je súbežný so žltou značkou.

Rok otvorenia: 2012

Aktuálny stav: Informačné panely sú v pomerne dobrom stave (2021).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Markušovce, Michalská 51, 053 21 Markušovce, tel. 053 / 4299 359

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie len sčasti – takmer neobsahuje informácie a z tretiny vedie intravilánom popri ceste.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Markušovce. Obec na východ od Spišskej Novej Vsi na južnom okraji Hornádskej kotliny na rieke Hornád s chránenou pamiatkovou zónou, zahŕňajúcou 22 nehnuteľných kultúrnych pamiatok, z toho 10 kaštieľov a kúrií zo 17. – 18. storočia. Vznikli ako strážna a hraničná obec asi v 12. storočí, prvá písomná zmienka pochádza z roku 1289. Stali sa sídlom rodiny Mariássyovcov, ktorých renesančný kaštieľ, vybudovaný Františkom Mariássym v roku 1643, neskôr rokokovo prestavaný, je najkrajší v obci. Má štvorcový pôdorys so štyrmi okrúhlymi nárožnými vežami, je verejnosti prístupný ako pobočka Múzea Spiša v Spišskej Novej Vsi s expozíciou historického nábytku. Okolo kaštieľa je francúzsky park s rokokovým letohrádkom Dardanely, budovaným v poslednej štvrtine 18. storočia aj pre očakávanú návštevu cisára Jozefa II., ktorá sa však neuskutočnila, práce na letohrádku sa načas prerušili a bočné krídla sa dostavali až v 80. rokoch 20. storočia. Od roku 1983 je v letohrádku inštalovaná expozícia klávesových hudobných nástrojov zameraná na domácich výrobcov s cennou zbierkou čembál či klavichordov z 18. storočia (tiež súčasť Múzea Spiša). Jeho renesančná sála s impozantnými freskami slúži ako koncertná sieň. V obci stojí rímskokatolícky gotický kostol sv. Michala a hrad (samostatné heslo), oba z 13. storočia.

Markušovský hrad. Čiastočne zachovaná ruina gotického hradu so štyrmi nárožnými vežami na skalnom návrší nad Hornádom v centre Markušoviec. Založený bol v roku 1284. Jadrom bola obytná strážna veža v samostatnom opevnení. Na prelome 15. a 16. storočia hrad prestaval a rozšíril Štefan Mariássy, neskôr zničený opäť v 16. storočí obnovil Pavol Mariássy v renesančnom slohu. Po požiari koncom 17. storočia bol opäť zrekonštruovaný, o čom svedčí nápis na paláci, no po presťahovaní panstva do kaštieľa prestal byť od 18. storočia využívaný. Po adaptácii budovy so severovýchodnou baštou bol na hrade v rokoch 1846 – 1933 umiestnený archív rodu Máriássy. Po druhej svetovej vojne bol hrad obývaný, bola v ňom škola, pre plánované múzeum bol v roku 1974 zakonzervovaný a opustený až do roku 1992. Aktuálne je vďaka občianskemu združeniu Hrad Markušovce, na čele ktorého stojí Peter Máriássy, potomok pôvodných majiteľov, ožívajúci hrad príležitostne verejnosti prístupný.

Prírodná pamiatka Markušovská transgresia paleogénu. Chránené územie pozdĺž severného okraja Markušoviec v Hornádskej kotline vyhlásené v roku 1987 na ochranu výrazného geomorfologického útvaru na rozhraní paleogénnych vrstiev a triasových vápencov vo svahu na ľavom brehu Levočského potoka a Hornádu s xerotermnou vegetáciou na vápencoch s poniklecom slovenským (*Pulsatilla slavica*). Pamiatka je súčasťou rozsiahlejšieho územia európskeho významu Hornádske vápence (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Markušovský skalný hríb. Nápadný skalný útvar na strmom svahu nad tokom Hornádu na východ

od Markušoviec v Hornádskej kotline pri jej kontakte s Volovskými vrchmi. Je ukážkou selektívneho zvetrávania rôzne odolných paleogénnych sedimentárnych hornín. Dlhotrvajúcimi účinkami vody, mrazu i vetra sa horniny postupne rozpadajú – zvetrávajú. Mechanicky menej odolný zlepenec podlieha zvetrávaniu ľahšie (rýchlejšie) ako nadložné odolnejšie pieskovce, a preto sa vytvorila zlepencová užšia noha, vysoká asi 8 m, a pieskovcový klobúk hríba, najznámejšieho na Slovensku. Hríb leží v rámci **národnej prírodnej pamiatky Markušovské steny**, vyhlásenej aj na jeho ochranu v roku 1976. Pamiatka je súčasťou rozsiahlejšieho územia európskeho významu Hornádske vápence (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Matejovce nad Hornádom. Neveľká obec pri Hornáde východne od Spišskej Novej Vsi a Markušoviec na kontakte Hornádskej kotliny a Volovských vrchov. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1320. V obci stojí pôvodne ranogotický katolícky kostol sv. Kataríny Alexandrijskej, viackrát upravovaný, s barokovým hlavným oltárom z prvej polovice 18. storočia. Asi 1,3 km na východ od centra obce sa nachádza na úpätí strmého, paleogénnymi zlepencami budovaného, svahu, podmývaného bočnou eróziou Hornádu, široký skalný previs **Šikľavá skala**, známy tvorbou bohatej ľadovej výzdoby počas mrazových období. (Dostupné chodníkom popri železničnej trati a Hornáde.)

Slovenský Orenburg. Hydrotechnický tunel južne od Markušoviec > pozri heslo v textoch Banského náučného chodníka Rudňany

Hornádska kotlina. Výrazná tektonická zníženina pretiahnutého pôdorysu východo-západného smeru v dĺžke vyše 60 km na severnom Slovensku ohraničená voči susediacim pohoriam strmými zlomovými svahmi. Leží zhruba medzi Vikartovcami, Markušovcami, Kluknavou, Bijacovcami, Levočou a Vydrníkom. Susediacim geomorfologickými jednotkami sú: na juhu Ďumbierske Tatry, Slovenský raj a Volovské vrchy, na východe Čierna hora a Branisko a na severe Levočské vrchy, Popradská kotlina (na krátkom úseku pri Jánovciach) a Kozie chrbty. Je vyplnená flyšom (paleogénne ílovce, prachovce, pieskovce), ktoré pozdĺž Hornádu prikrývajú hlinité štrky a piesčité hliny jeho úzkej nivy a riečnych terás a náplavových kužeľov prítokov. Leží vo výškach od 330 (pri výtoku Hornádu z nej) do okolo 960 m n. m. (na severom úpätí Nízkych Tatier). Prevažne mierne členitý pahorkatinný reliéf so širokými dolinkami prítokov Hornádu a plochými chrbtami je viac rozčlenený s charakterom hornatiny vo východnej časti v oblasti ostrovov mohutných akumulácií sladkovodných vápencov (travertíny, penovce, vápenaté sintre), tvoriacich sa okolo výverov minerálnych vôd pozdĺž zlomov od neogénu do súčasnosti (Sivá brada, Spišský hrad, Dreveník). Tektonika sa v reliéfe výrazne prejavuje i v západnej časti kotliny pri hornom toku Hornádu, ktorá je svojráznou veľmi mladou priekopovou prepadlinou (Vikartovská priekopa). Takmer celým územím kotliny preteká Hornád s výnimkou 11 km dlhého úseku medzi Hrabušicami a Smižanmi, na ktorom preteká severným okrajom Spišsko-gemerského krasu (resp. jeho podcelku Slovenský raj) v kaňonovitom údolí. Kotlina leží v dažďovom tieni najmä Tatier, je preto dosť suchá. Je takmer celá odlesnená s poľnohospodárskym využitím. Len v členitejšej centrálnej časti na pieskovcových chrbtoch medzi Levočou a Spišskou Novou Vsou sú ostrovy lesov. Celou kotlinou prechádzajú významné komunikácie (diaľnica a železnica Žilina – Košice).

Názvy informačných panelov

1. História obce Markušovce
2. Prírodné zaujímavosti obce Markušovce

